

Opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi koronavirusepidemian vuoksi palkatta työstä poissa olevalle maksettavasta väliaikaisesta tuesta (HE 51/2020 vp)

Arvoisa sosiaali- ja terveysvaliokunta,

opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä. Ministeriötä on kuultu myös asian valmisteluvaiheessa.

Hallitus totesi 16.3.2020 yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. Tämän perusteella valmiuslain (1552/2011) 6 §:n mukainen valtioneuvoston asetus valmiuslain 86, 88, 93—95 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta (125/2020) tuli voimaan 18.3.2020. Maanantaina 30.3.2020 hallitus päätti jatkaa valmiuslain käyttöönottoa ns. jatkamisasetuksella (174/2020), joka tuli voimaan 14.4.2020.

Käyttöönottoasetuksia on täsmennetty muun muassa valtioneuvoston asetuksella varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista 126/2020 (muut. 131/2020) ja 191/2020 (ns. *soveltamisasetukset*). Nykyiset asetukset (174/2020 ja 191/2020) ovat voimassa 14.4.—13.5.2020.

Soveltamisasetuksen 2 §:n mukaisesti kunta voi luopua varhaiskasvatuksesta annetun lain (540/2018) mukaisen varhaiskasvatuksen järjestämisvastuusta, jos lapsen vanhemmat tai muut huoltajat voivat järjestää lapsen hoidon muutoin. Asetuksen 3 §:n nojalla perusopetus järjestään kouluissa ja muissa oppilaitoksissa tapahtuvan lähiopetuksen sijasta muun muassa etäopiskeluna. Asetuksen mukaan esiopetusikäisillä ja perusopetuksen 1—3 vuosiluokkien oppilailla, kuten myös erityisen tuen päätöksen saaneilla oppilailla sekä pidennetyn oppivelvollisuuden tai valmistavan opetuksen piiriin kuuluvilla oppilailla, tulee olla mahdollisuus saada lähiopetusta, oppimisen tukea ja oppilashuollon palveluita samassa laajuudessa kuin normaalioloissakin. Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaat lisättiin lähiopetukseen oikeutettujen joukkoon 14.4.2020.

Hallitus on kuitenkin suosittanut, että ne lapset, joilla on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen, hoidetaan kotona, ja että ne lapset, joilla on oikeus lähiopetukseen, osallistuvat etäopetukseen vanhempien tai huoltajien valvonnassa, jos tämä on mahdollista.

Käsillä olevassa hallituksen esityksessä on ehdotettu, että tukeen olisi oikeus Suomessa voimassa olevassa työ- tai virkasuhteessa olevalla vanhemmalla, huoltajalla sekä vanhemman tai huoltajan kanssa samassa taloudessa asuvalla puolisoalla, joka on työstään koronavirusepidemian leviämisen estämiseksi palkattomalla vapaalla hoitaakseen kotona ehdotetun 2 §:n 1 momentin mukaista lasta. Tämä momentin 2. kohdan mukainen lapsiryhmä vastaa soveltamisasetuksen (191/2020) 3 §:n 4 momentissa lueteltuja oppilasryhmiä, joilla on myös poikkeusolojen aikana oikeus lähiopetukseen, oppimisen tukeen ja oppilashuoltoon samassa laajuudessa kuin normaalioloissa. Näin ollen tuki koskee perheitä, joissa on varhaiskasvatuksessa oleva lapsi, esiopetuksen oppilas, perusopetuksen 1—3 vuosiluokkien oppilas, perusopetuslain 17 §:ssä tarkoitettu erityisen tuen päätöksen saanut oppilas, perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettu pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleva oppilas tai perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilas.

Soveltamisasetuksen (131/2020) muistion 20.3.2020 mukaan: "Asetuksen sisältämien perusoikeusrajoitusten ensisijaisena pyrkimyksenä on ehkäistä koronaviruspandemian leviämistä kuitenkin turvaamalla kaikille lapsille oikeus saada Suomen perustuslain (731/1999) 16 §:n mukaisesti perusopetusta. Asetuksessa ehdotetaan, että opetus 4. vuosiluokasta 9. vuosiluokkaan saakka sekä lisäopetus järjestettäisiin muutoin kuin lähiopetuksena. Tämän ikäiset oppilaat ovat keskimäärin jo 10 vuotta täyttäneitä ja he selviytyvät tarvittaessa tätä nuorempiin oppilaisiin nähden itsenäisemmin etäopetuksessa opettajan ohjauksessa. Rajausta voidaan myös perustella sillä, että normaalioloissa perusopetuslain mukaista aamu- ja iltapäivätoimintaa voidaan järjestää vain vuosiluokkien 1.-2. oppilaille ja erityisen tuen oppilaille. Samoin työsopimuslain (55/2001) 4 luvun 6 §:n mukaan tilapäistä hoitovapaata koskevien säännösten mukaan vanhemmat voivat jäädä kotiin hoitamaan alle 10-vuotiasta lasta. Lisäksi erityisasemassa ovat erityisopetuksessa olevat oppilaat ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevat oppilaat. Positiivista erityiskohtelua voidaan edelleen perustella tästä erityisasemasta johtuvaksi. Tämä olisi myös linjassa vammaisten henkilöiden oikeuksista annetun yleissopimuksen (SopS 27/2016) 11 artiklan kanssa."

Tiivistetysti voidaan todeta, että kasvatus- ja opetustoimen rajoituksia koskevaa soveltamisasetusta säädettäessä on katsottu, että pelkkä etäopetus ei ole riittävä turvaamaan mainittujen lapsiryhmien oikeutta saada perusopetusta, vaan heillä tulee olla oikeus lähiopetukseen, oppimisen tukeen ja oppilashuoltoon samassa laajuudessa kuin normaalioloissakin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan, mikäli mainittujen lapsiryhmien kasvatus ja opetus halutaan toteuttaa valtioneuvoston suosituksen mukaisesti poikkeusolojen aikana varhaiskasvatuksen tai lähiopetuksen sijaan kotona, lasten tulee saada tarvittava hoito, huolenpito ja valvonta kotona, ja tämä tulee tarvittaessa voida järjestää niin, että vanhempi tai muu lapsen hoidosta vastaava jää palkattomalle vapaalle työstään.

Vanhempien ja huoltajien kotiin jäämisen syyt ovat moninaisia ja henkilökohtaisia. Ministeriön arvion mukaan esitetyn tuen piiri kattaa kuitenkin valtaosan niistä perheistä, joissa on selkeä tarve työ- tai virkasuhteisen vanhemman tai huoltajan kotiin jäämiselle palkatta.

Tuki turvaisi myös lasta huoltavan opintotuen saajan taloutta, hänen jäädessään hoitamaan lasta palkatta. Tukea voisi saada opintotuen kanssa samanaikaisesti ja se otettaisiin huomioon opintotukeen vaikuttavana veroalaisena tulona, kuten veroalainen palkkakin huomioidaan.